

SEPEDI LEPHEPHE 1.

1. LEINA

Leina ke eng?

Leina ke lentšu leo le reetšwego dilo tšeo di hlodilwego ke Modimo goba tšeo di bopilwego ke motho.

MEHUTA YA MAINA

(a) MAINAINA.

Ke maina a nnete a batho, ditoropo, dinoka, dithaba. Ona a thongwa ka tlhaka e kgolo.

Mehlala. Maina a batho- Lesiba Rankotsane, Malope
Maina a ditoropo – Polokwane, Tshwane, Mookgopong
Maina a dithaba – Mmabolepu, Thabatšhweu, Lebopo
Maina a dinoka- Lepelle, Nkumpi, Udi
Maina a mafelo – Mankweng, Maphungubje, Moletlane

(b) MAINA GOHLE/MAINAKAKARETŠO/MAINA A TLHAGO

Ke maina ao a akaretšago dilo goba motho. Ona ga a ngwalwe ka tlhaka ye kgolo ge a le gare ga lefoko.

Mehlala. Diphoofolo, mosadi, mohlare, mohlare, leswika

(c) MAINAKGPOLO

Ke maina ao a filwego dilo tšeo re sa di bonego ka maahlo goba ra di swara ka seatla

Mehlala – Boroko, bodutu, botagwa, bohlale, tlala bj. bj

(d) MAINAPHUTHA/MAINAKGOBOKO

Ke maina ao a fiwago dilo tša mohuta o tee tša go sepela ka sehlopha.

Mehlala: Motšhitšhi wa dinosi
Letšema la bašomi
Mohlape wa dikgomo

E. MAINAMATŠO

Ke maina ao a tšwago diripeng tše dingwe tša polelo.

A ka hlangwa go tšwa mading, mahlaoding bj. bj

Mehlala: Tlhokomelo go tšwa go lediri hlokomela	Mošomo go tšwa go lediri šoma
Bobedi go tšwa go lehlaodi pedi	bokopana go tšwa go lehlaodi kopana

F.MAINAGOKWA

Ke maina ao a bopilwego ke diripa tše pedi goba go feta tša polelo
Madiri ao a bopago maina a ba le hlogo.

- Mehlala (a) Leina +leina =Mothokgomo,sebatakgomo,Thabalešoba
(b)Leina + Lehlaodi = Mothomoso,thabatšhweu,Monnamogolo
(c)Leina + lediri =Tselanabutšwa,ntwadumela,ngakankalafe
(d) lediri + Lehlathi= **Mo**šalalapeng,Modulathoko bj.bj

2. MAGORO A MAINA

Ke a 18 ka palo

LEGORO	HLOGO	MEHLALA	TLHALOSO YA ONA
1	Mo-	Monna,mosadi,	Ke legoro la batho le meloko
2	Ba-	Banna,basadi	
1a	o	Tate	Ke legoro la tlhompho
2a	bo	botate	
3	Mo	Mohlare	Ke legoro la mehlare le diphoofole
4	Me	Mehlare	
5	Le	Legapu	Ke legoro la dienywa,diphoofole,dilo le ditho tša mmele
6	Ma	Magapu	
7	Se	Selepe	Le akaretša dilo le batho
8	DI	Dilepe	
9	N	Nku	Le akaretša dilo le diphoofole
10	DI	Dinku	(ke Legoro la dithunyi)
14	Bo	Bogobe	Le akaretša dilo le mainakgopolo
6	Ma	Magobe	
15	Go	Go sepela	Ke legoro la madiri
16	Fa	Fase	Ke legoro la mahlathi
17	Go	Godimo	Ke legoro la mahlathi
18	Mo	Morago	Ke legoro la mahlathi

3 MAAROGI A MAINA

Ke maina ao a sa latelego molao wa magoro wa dihlogo tša maina

Mehlala ya maarogi

Legoro	Hlogo	Mehlala	Setlogo	Leina la phetogomodumo
1	Mo	(i)Ngwana (ii) Ngwale (iii) Ngwetši (iv)Mpheane	Moana Moale Moetši Mofeane	Tengwanafatšo Tengwanafatšo Tengwanafatšo Sekakhuetšano
2	Ba-	(i) Bana (ii) Betši	Baana Baetši	Momagano Momagano
3	Mob-mm	(i) Mmutla (ii)Mmoto (iii)Mmotoro Mphaka Mphago Mpheng	Mobutla Moboto Mobotoro Mofaka Mofago Mofeng	Khuetšano ye e feleletšego Sekakhuetšano
6	-Ma	Meno Mahlo	Maino Maihlo	ai-e = Momagano ae-a momagano
9	N	Kgomo Pudi thaba	Nekgomo Nepudi nethaba	Tlogelo
14	Bo-	Bupi Bjoko Bjala Bjang	Boupi Booko Boala boang	ou > momogano oo> momagano oa> momagano oa> momagano

NB Ditumanoši [a, e, l, o,u]

Song No.1

1. MOMOLESENBOGO > ODD NUMBERS
2. BAMEMADIDIMA > EVEN NUMBERS
3. FAGO ₂MO

4 NYENYEFATŠO YA MAINA

TLHALOŠO.

Nyenyefatšo ya maina ke phokotšo ya bogolo ga dilo tša tlhago ,go iša bonyenyaneng.Moselana wa -ana wa nyenyefatšo ge re o hlomesetša go senoko sa mafelelo sa maina o hlola diphetgomedumo.

Ithute košana ye “Nebeforiledimepi”tš

1	2	3	4	5	6	7	8
Ne	be	fo	ri	le	di	me	pi

Mehlala ya nyenyefatšo ya maina

Senoko sa mafelelo	Nyenyefatšo ya moselana -ana	Phetogomedumo	Leina la phetogomedumo
1-ne	Tšhwene-Tšhwenyana Mošemane-Mošemanyana	n>ny n>ny	Kgalapatšo Kgalapatšo
2-be	Kolobe-kolobjana Kgarebe-Kgarebjana	b>bj b>bj	Kgalapatšo Kgalapatšo
3-fa	Lefofa-lefofsana Phefo-Phefsana	f>fs f>fs	Kgalapatšo Kgalapatšo
4-ri	Moriri-Morišana Phiri-phišana	r>š	Kgalapatšo Kgalapatšo
5-le	Letswele-letswejana Lerole-lerojana	l>j	Kgalapatšo Kgalapatšo
6-di	Madi-matšana Naledi-naletšana	d>tš	Kgalapatšo Kgalapatšo
7-me	Leleme-lelengwana Molomo-molongwana	m-ng	tengwanafatšo
8-pi	Hlapi-hlatswana Bupi-butswana	p>ts	Thinifatšo

Tšeo di šupago /laetšwago ke moselana wa –ana wa nyenyefatšo

1. Go laetša go fetanafetana ga dilo.

Mhl. serapa>serapana
Motse >motsana

3.Go laetša lerato le kgahlego

Mhl. sekgalabje>sekgalabjana
kgarebe>kgarebjana

2. Go laetša lenyatšo

Mhl. mosadi>mosatšana
hlogo>hlogonyana

4.Go laetša ngwana wa phoofolo

Mhl. kolobe>kolobjana
mpša >mpšanyana

5. Go laetša botshadi bja diphoofolo

Mhl. nala>nalana
hlaba>hlabana

5. MAADINGWA

Ke mantšu ao a tšwago malemeng a šele

Maleme a šele šea.

Seisimane,Seburu (SeAfrikaans),Sezulu,Selathini,Segerika

Maadingwa a bonagala ge Sepedi se **hlaelelwa ke mantšu gomme se gapeletšega go adima mantšu malemeng a šele**. Mantšu a a ka sothofatšwa.

Mhl.

Mantšu	Sothofatša	Polelo
skool	sekolo	Afrikaans
Machine	motšhene	English
watch	watšhe	English
line	laene	English

6. LEDIRI

Lediri ke lentšu leo le hlalosago modiro.

Madiri a ka tšea meselana ya go fapana pele ga –a ya mafelelo.

Mehuta ya madiri

Mohuta	Moselana	Mehlala	Mohola
1 Ledirani	-an-	gatana,remana	Modiro o hlakanelwa ke batho ba ba bedi Goba sehlopha
2 .Lediredi /Ledirela	-el-	Gatela,remela	Sediri se direla sedirelwa mošomo
3.Ledirolli	-ol,-olol,-olog,- oll-	Gatolla,remolla,gatoga Bofolla.	Modiro o a dirollwa
4.Lediraki	-ak-	Gataka,remaka	Seo se dirwago se dirwa ka maatla/kgatelelo
5.Ledirwi	-w- goba –iw-	Gatwa, rengwa	tirwa
6. Lediriši	-iš-	Gatiša,remiša	Sediri se thuša sedirelwa go phetha mošomo
7.Ledirišiši	-išiš-	Gatišiša,remišiša	Go gatelelwa modiro
8 Leitiri	Hlogo ya i- pele ga modu wa lediri	Ikgata,ithema	Modiro o dirwa ke sediri godimo ga yema mong
9 Lentiri	Hlogo ya n- pele ga modu .	Nthema.nkgata	Modiro o dirwa ke sedirwa godimo ga sediri
10.Lephethi	-il-	Gatile,remile	Lebaka le le fetilego

7. LEBA

TLHALOSO: Leba ke lentšu le le šomago mošomo wa lediri etšwe e se lediri.

Mehuta ya leba

Mohuta	Le bonala ka eng?	Mohlala	
1 Leba la go swantšha	Le bonala ka lentšu le “ke”	Lebjale : 1Matome ke tau Letlago : 2 Matome e tla ba tau Lefitilego : 3 Matome e bile tau Khanetšo : Matome ga se tau	1. Malope ke kgoši 2: Malope e tla ba kgoši 3 Malope e bile kgoši 4 Malope ga se tau
2 Leba la go hlalosa	Le tšwelela e le modirišopego	Lebjale : 1Thipa e bogale Letlago : 2 Thipa e tla ba bogale Lefitilego : 3 Thipa e bile bogale Kganetšo : 4Thipa e ka se be bogale	1 Meetse a borutho 2 Meetse a tlo ba borutho 3 Meetse a bile borutho 4 Meetse a ka se be borutho
3 Leba la “na le”, la tswalano	Le bonala ka “na le”	Lebjalo : Monna o na le mosadi Letlago : Monna o tla ba le Mosadi Lefitilego : Monna o bile le mosadi Kganetšo : Monna a ka se be le mosadi	Bophelo bo na le mathata Bophelo bo tla ba le mathata Bophelo bo bile le mathata Bophelo bo ka se be le mathata

8 MEDIRIŠO

TLHALOSO: Medirišo ke tšhomišo ye e fapanego ya madiri e tšweletša ditirišo tšeo di fapanego.

MEHUTA YA MEDIRIŠO

Mohuta	E bonala ka eng?	Mohlala ka tumelo	Mohlala ka kganetšo
1 Modirišopego	Ka go bega taba	Monna o a bolela	Monna ga a bolele
2 Modirišogo	“Go” e thoma lefoko	Go bolela go a lapiša	Go se bolele go a lapiša
3 Modirišogore	O tšweletšwa ke lentšwaa la “gore”	O ba boditše gore ba tle	O ba boditše gore a se ke a tla
4 Modirišokgopelo	O bonala ka lentša la “hle”	Etlang hle	Le seke la tla hle
5 Modirišokgonego	O bonala ka lentšu la “ka”	Le ka bolela	Le ka se bolele
6 Modirišotlwaelo	O bonala ka lentšu la “tle”	Ba tle ba bolele	Ba tle ba se bolele
7Modirišotaelo	O a laela	Bolelang	O se bolele
8 Modirišohlaodi	Madiri ke a mabedi	Matome o sepela a bolela	Matome o sepela a sa bolele
9Modirišoleamanyi	Lediri le felela ka “go”	Mosima yo a bolelago	Mosima yo a sa bolelego
10 Modirišotatelano	O na le madiri a mararo a go latelana	Matome o sepela a eja a bolela	Matome o sepela a eja a sa bolele.

9. LEŠALA

Lešala ke lentšu leo le emelago leina ka ntle le gore le be le leina la selo seo.

MEHUTA YA MAŠALA

1. Lešalašala/Lešalaina

Ke lešala leo le emago sebakeng sa leina. Lona le tšea mosela wa –na.

Mašalašala a tšea magoro a maina.

LEGORO	HLOGO	MEHLALA	1 Lešalašala	2. Lešalašupi	3 Lešalašupi leba	4. Lešala-ohle	lešalapotšišo	Lešalarui
1	Mo-	Monna, mosadi,	Yena	Yo yoo yola	Šo šoo šole	yohle	Ofe?	Ya gagwe
2	Ba-	Banna, basadi	Bona	Ba bao bale	Šeba šebao šebale	bohle	Bafe?	Ba gagwe
1a	O	Tate	Yena	Yo yoo yola	Šo šoo šole	ohle	Ofe?	Wa gagwe
2a	bo	botate	Bona	Ba bao bale	Šeba šebao šebale	bohle	Bafe?	Ba gagwe
3	Mo	Mohlare	Ona	Wo woo wola	Šo šoo šole	ohle	Ofe?	Wa gagwe
4	Me	Mehlare	Yona	Ye yeo yela	Še šeo šele	yohle	Efe?	Ya gagwe
5	Le	Legapu	Lona	Le leo lela	Šele šeleo šelele	lohle	Lefe?	La gagwe
6	Ma	Magapu	Ona	A ao ale	Šea šeao šeale	ohle	Afe?	A gagwe
7	Se	Selepe	Sona	Se seo sela	Sese seseo sesele	Sohle	Sefe?	Sa gagwe
8	DI	Dilepe	Tšona	Tše tšeo tšela	Šedi šedio šedile	tšohle	Dife?	Tša gagwe
9	N	Nku	Yona	Ye yeo yela	Še šeo šele	yohle	Efe?	Ya gagwe
10	DI	Dinku	Tšona	Tše tšeo tšela	Šedi šedio šedile	tšohle	Dife?	Tša gagwe
14	Bo	Bogobe	Bjona	Bjo bjoo bjola	Šebo šeboo šebale	bjohle	Bofe?	Bja gagwe
6	Ma	Magobe	Ona	A ao ale	Šea šeao šeale	ohle	Afe?	A gagwe
15	Go	Go sepela	gona	Mo moo mola	Šefa Šefao Šefale	gohle	Gofe?	Ga gagwe
16	Fa	Fase	gona	Mo moo mola	Šefa Šefao Šefale	gohle	Gofe?	Ga gagwe
17	Go	Godimo	gona	Mo moo mola	Šefa Šefao Šefale	gohle	Gofe?	Ga gagwe
18	Mo	Morago	gona	Mo moo mola	Šefa Šefao Šefale	gohle	Gofe?	Ga gagwe

Mehola ya lešalašala

(a) Le ema sebakeng sa sediri

Mohlala: **Matome** o bala puku > **Yena** o bala puku

(b) Le ema sebakeng la sedirwa.

Mohlala: Matome o bala **puku** > Matome o bala **yona**

(c) Le ema sebakeng sa sedirelwa

Mohlala: Matome o balela **bana** puku > Matome o balela **bona** puku

(d) Le šoma go gatelela

Mohlala: Matome **yena** o balela bana puku.

(e) Le šomišwa le mabopi > Puku **ya** Matome

Leba >Ke yena
Lehlathi>Ke ya go yena2.

2. Lešalašupi.

Lona le šupa selo ge se bapetšwa le seboledi go ya le ka monabo magareng ga seboledi,selo se se go bolelwago ka sona le mmolediša.Mehlala (lebelela go letl.6)

3. Lešalašupi leba

Ke lešala leo le tsebegago ka thito ya **še**.
Maarogi ke a legoro la **Se**

4. Lešala-ohle

Lona le tsebja ka thito ya –ohle
Lona le ka šomišwa le leina kg go le eta pele goba go le šala morago.
Le šomišwa go bontšha dilo **ka moka**
Mhl. Ditšhaba **tšohle** dir eta Modimo
Tšohle ditšhaba di reta Modimo.

5. Lešala-rui

Ke lešala leo le bontšhago tswalano ya selo le mong wa sona.
Selo se ka ruiwa ka mekgwa ye meraro

	Motho o tee	Thuo ya leloko	Thuo ya seboka
Mmoledi	Botee bontšhi Ya ka ya rena	Botee bontšhi Yešo tša borena	Botee bontšhi Ya gešo Ya gaborena
Mmoledišwa	Ya gago ya lena	Yeno ya bolena	Ya geno ya gabolena
Mmolelwa	Ya gagwe ya bona	Yabo ya bobona	Ya gabo ya gabolena

6. Lešalapotšišo

Lona le tšwelela ge go botšišwa potšišo.

10. LEHLAODI

Lehlaodi ke lentšu goba sehlopha sa mantšu seo se šomišwago go hlaola maina go ya ka magoro a maina.

Mehuta ya mahlaodi a tlhago.
Ona a tšea hlogo ya leina leo

Mohuta	Mehlala	Mohlala
1. Mahlaodi a mmala	so, šweu,tala,khubedu	Mosadi yo moso
2. Mahlaodi a sebopego	Sese,telele,koto	Letsogo le lesese
3. Mahlaodi a palo	Tee,tharo,nne,pedi,	
3. Mahlaodi a seemo/boemo	Šoro,be	Monna o mošoro

11. MABADI

Ke mantšu ao a šomago mošomo wa go hlaola.

Mohlalaa: Bontši, Mentši, dintši, Ka bontši

Batho ba ya thabeng ka bontši

Mosima o kgele morogo o montši.

7

12. LEHLATHI

Lehlathi ke lentšu leo le hlathago lediri go šupa felo, nako le nako

Mehuta ya mahlathi.

Mohuta	Mohlala
1. Lehlathi la nako.(Neng?)	Re tla sekolong gosasa,bošego , Re tla robala gona bjalo
2. Lehlathi la felo (kae?)	Ba ya sekolong,Ga Matlala ,
3. Lehlathi la Mokgwa (Bjang?)	Ba opela kudu

Mahlathi a ka tšea >hlogo ya ga- pele ga mainakgopolo Mhl. O bala **gabonolo**

>Moselana wa –ng Mhl. Ba ya nokeng **kgole**.

> Hlogo ya ga- Pele ga leinaina Mhl: Ke ya **GaMolala**

>Hlogo ya ga- pele ga lehlaodi Mhl: O bala puku **gannyane**.

>Hlogo ya go- pele ga mainaina le mašala.mhl. Ke ya **go** Mokgadi

>Go bopa lefelo ka leamanyi ka go šomiša mašašupi. **Mola** go ralokago bana go a go a thelela.

13 MAAMANYI

TLHALOSO: Leamanyi ke sehlophana sa mantšu seo se dirago mošomo wa go hlaola etšwe e se Mahlaodi.

MEHUTA YA MAAMANYI

Ela šedi: Go šomišwa diripa tša polelo bj.k

Diripa tša polelo	Mehuta ya maamanyi	Mehlala
1.Leina	Leamanyi-ina	Lesogana la bohlale. Mohlare wa godimo
2 Lešala	Leamanyi -šala	Monna wa gago,Selepe sa bona,
3 Lehlaodi	Leamanyi-hlaodi	Lemati le lekoto,Mosadi yo mosese
4 Lehlathi	Leamanyi-hlathi	Motse wa kgole,Motse wa Pshiring,motse wa thabeng
5 Lediri	Leamanyi-diri	Monna yo a sepelago (sepela),Meetse a a hlwekilego
6 Lebadi	Leamanyi-padi	Puku ya boraro,Bana ba ba bedi

(a)Leamanyi –ina: Lona le felela ka leina ka mafelelong a lefoko

(b) Maina ao a dirago maamanyi.

Mainakgopolo-hlogo ya “bo”	Maina
Monna yo botho	Mohlare wa morula

Thipa ye bogale	Nama ya makhura
Lesogana le bohlae	Legala la mohwelere

Phapano magareng ga lehlaodi le leamanyi.

Lehlaodi	Leamanyi
1 Le a hlaola,ke la tlhago,gomme le ikeme ka bolona	1 Le šoma mošomo wa go tlhola etšwe e se lehlaodi
2 Le tšea hlogo ya leina leo le le hlaolago.	2 Ga le nah logo,le šomiša sehlophana sa mantšu seo se dirago mošomo wa go hlaola
3 Ga le tšwe diripeng tša polelo	3.Le šmiša diripa tš polel go hlaola bj.k madiri,mabadi

14. MAREO A SEPEDI

(a) HOMONIME

TLHALOSO: Ke Mantšu ao a nago le sebopego sa go swana le mopeleto wa go swana empa a sa bitšwe go swana ,a fapana ka segalo le molaetša.A na le diylhaloso tša go fapana

Mantšu	Mafoko
Mohlwa	Tšhemo ya gešu e na le mohlwa Mohlwa o bopile seolo se segolo
Maloba	Re tšwa ga rakgadi kua Moetlane maloba Tate o nošetša maloba ka serapaneng
fofa	Koko o fola letsoko Mma o tla fola bolwetši ka gore o tšwa bookelong
Lefa	Tate o ile toropong go yo lefa mekitlana Rakgolo o šietše barwa ba gagwe lefa le le ntšhi la dikgomo

Bj.bj

(b)POLISIME

TLHALOSO: Ke mantšu ao a ngwalwago go swana,a na le segalo sa go swana,efela a na le dihlaoso tša go fapana

Mantšu	Mafoko
Hlogo	Matome o na le hlogo-o a kgona ka sekolong Matome o tšwa go reka hlogo ya kgomo leselageng- setho sa kgomo Hlogo ya taba-Ntlha ye taba e e thekgilego ka yona
makhura	Tate o ya go reka makhura a koloi (petrol) Mma o tšhela makhura ka leboneng.(paraffin) Nama ye e na le makhura a mantšhi.(fat)
Tšhekase	Mma o tšwa go reka dijo ka lebenkeleng la tšhekase Malome o phutetše nama ka tšhekase

(c)DIHIPONIME

TLHALOSO: Ke mantšu a dilo tše di welago legorong le tee.

Hiponime	Mehuta
Motho	Monna,Mosadi,Ngwana,Lesogana

Malwetši	Mooko,lephera,sekobonyane
pula	Kgogolamooko,podišadihlaka,tsheola,modupi
sepela	Nanabela,hwahwanka,tshetshetha
sega	Kheola,khampalala,

(d) DIPARONIME

Tlhaloso: Ke mantšu a a bopilwego ka modu o tee

Modu	Mantšu
-lem-	Molemi Lema Molemiši Bolemi
-ag-	Moagi aga Seagi Leago

(e) DINELOTŠISIME

Tlhaloso: Ke mantšu a maswa ao go itlhangwetšwego ona,ao a bitšago dilo ka mediro ya tšona

KHOLOMO A	KHOLOMO B
Sefofane	folaematšhene
sešupanako	watšhe
leselawatle	sekepe
sehlwamolaleng	thai
tšhutšhumakgalwa	setimela

(f) HONOROFIKI

TLHALOSO: Ke mantšu ao a bontšhago tlhompho

mehlala		
1Tirišo ya hlogo ya “bo”	Botate ba tlile	Bomma ba a apea
2 Go direto tša banna	Ngwato	Phaahla
3 Go direto tša basadi	Mateadi	Hunadi
4 Poeletšo ya direto	Phaahla wa Hlabirwa	Ngwato `a Phogole
5 Tirišo ya meeno	Tlou	Kolobe
6 Tirišo ya maina a mphatho wa komeng	Magasa	Mangana
7 Tirišo ya pebofatšo	Lesiba o fahla magotlo	Rakgolo o ragile lepai
8 Go bitša mosadi/monna ka ngwana	Mmago /Papago Thola	Tatago Mahlodi

g. DIAKRONIME

TLHALOSO: Diakronime ke mantšu ao a bopjago ke dinoko tša mathomo tša mantšu gomme tša kgona go bitšega gabonolo.

Mantšu	DiAkronime
African National Congress	ANC
Kentucky Fried Chicken	KFC
Democratic Alliance	DA
Amalgamated Banks of South Africa	ABSA
Automatic Teller Machine	ATM

g. KHUTSOFATŠO

TLHALOSO: Khutsofatšo ke diripana tša mantšu tšeo di ngwathilwego mantšung gomme ga di bitšege.

Mantšu	Khutsofatšo
Morena	Mna.
Bjale bjale	Bj.Bj.
LaMorena	LaM

15 LEFELEDI

TLHALOSO: Lefeledi ke lefoko leo le felelago ka lediri
Mehlala: Matome o a opela
Mokgadi o a loga

16 LEFETEDI

TLHALOSO: Lefetedi ke e lefoko le felela ka sedirwa
Mehlala: Matome o opela koša (**koša ke sedirwa**)
Mokgadi o loga legogwa (legogwa ke sedirwa)

17. LETHUŠI

TLHALOSO: Lethuši ke lentšu leo le hlaelelago go phetha mošomo ka bolona, le thuša lediri.

Lentšu	Lethuši	Lediri
dula	Mosima o dula a opela	Mosima o dula gaRakgoatha
šetše	Mma o šetše a robetše	Mma o šetše a nnoši ka gae
hlwa	Ke hlwa ke fenya Matome ge re elwa	Ke hlwa le bana ka gae
sa	Matome o sa bala ka phaphušing	Marega bo sa kapela

18 MALAHLELWA

TLHALOSO: Ke lentšu leo le lahlelwago mo polelong gomme le sa amane le mantšu a lefoko.

MEHUTA	MEHLALA
1 Malahlelwa a go dumela	1 Ee!Ee! ke tla ya 2 Agaa! O šomile ngwanaka
2 Malahlelwa a go gana	Aowa! Aowa! Ke be ke sa realo Aowa hle! Se mo itie hle
3 A pelaelo	Afa!Afa! A ka goroša yena yo. Afaeya! Bat la ya bona ba!
4 A go nyatša	Eya!Eya! Le re o tla ba a mo nyala! Wai!Le re o tla fihla ka pela!
4 A go makala	Ao!Ao! O mo kwa ge a reng Aowi! Na go tlile bjang Jo!Jo!Jo! Wa tla wa e dira taba
5 A go laetša bohloko	Joo!Joo! Ke tla mo tšhabela kae? Itšhuu! O nkwiša bohloko
6 A go bitša	Sebatakgomo! Motho o a mpolaya Hee wena! Etla mo
7 A go araba	Tama Ye kgoši Ye

19 MAEKIŠI

TLHALOSO: Maekiši ke mantšu ao a šomišwago go ekiša dilo bjalo ka modumo,monkgo,bj,bj

MEHUTA	MEHLALA
1 A seemo	Go a tonya gore too! Ba homotše ba rile tuu! E otlologile e rile thwii!
2 A medumo	Pula e a duma e re tudududu! Leswika le wela ka metseng le re tompša! Thapo e a kgaoga e re ruthu!
3 A monkgo	Go a nka go re phuu! Go bodile gore fong!
4 A mebala	Ke yo moso o re so! Ke tše tala di re tale! E hwibitše e rile hubee!

5 A madiri	A re inami a tšwa O rile ka thaba sobe!
6 A go thewa godimo ga diema	Pinyana ge e re ping e kwele ping ye kgolo Tšhwene ge e re hoo e tshephile lewa.

20 MASWAODIKGA

MEHUTA	A ŠOMIŠWA KAE?	MEHLALA
1 DITSEBJANA (" ")	(a)Go laetša /tsopola seboledi (b)Maineng a dipuku goba dikuranta	Mogologolo o rerešitše ge a re "La go hlabela o le orele O ile a ba laela a re "sepelang le boe kapela." "Ke nako yaka" "Sowetan"
2 KHUTLO (.)	(a)Mafelelong a lefoko (b)Go mantšu ao a khutsufaditšwego	Matome o bala bibebe. Mdi. Bj.bj.
3 KGORWANA (:)	1 Go tšweletšaseemo sa polelopego Ge o bega dilo tše ntšhi	A bolela a re: "Tšhabang bogolo bja Modimo" Malome o tlile a rekile: dinamune,dipanana,diapole
4 TLABEGO (!)	E dirišwa le malahlelwa	Agee! Wa tla wa šoma Itšhuu! O a mpolaya
5 THALADI (—)	Go gatelela ditaba	Ditaba tše di bolelwa ke morwa wa lena -Matome
6 LENALANA (˘)	Go laetša tlogelo	Ke morwa`Molala
7 TLAMI (—)	Go kopanya mantšu go dira le tee	Afrika-Borwa,Lepelle-Nkumpi,Motse-Maria
8 POTŠIŠO (?)	Go botšiša	Naa o tlile neng? Šedio Ngwato?
9 FEGELWANA (,)	1 Gare ga lefoko go bontšha go khutša 2 Pele ga makopanyi ao a tšweletšago dithadehlathi 3 E šomišwa pele ga "gore" go tšweletša thabeina 4 Go bontšha kgatelelo 5 Pitšong ya maina polelong 6 Go laetša tatelano ya dilo	Ba ile ba sepela,ba ba ba lapa Ke a mo tseba,fela ga ke mo rate O ntaetše ,gore ke sepele Re lemile, eupša ga re a buna selo. Rangwane,le a nyakega. Ba tlile ba rekile borotheo,mae,dinama le mafsi.

PAPATŠO

DIPONAGALO

- E a balwa,e a bogelwa
- E lebišwa go bareki – E fela e kgetholla
- Papatšo e na le polelo ya go jabetša (hlalefetša)
- E ka tšweletša molaetša wa pepeneneng (wa go bonala) le molaetša wa go iphihla (maletere a go se bonale.
- Fonte ya papatšo e kgatha tema morerong wa papatšo
 - (a) Fonte ye kgolo e tliša molaetša wa pepeneneng le goga šedi ya moreki e mola ye nnyane e hlalefetša moreki.
 - (b) Fonte ye nnyane e thekga molaetša wa go tšweletšwa ke fonte ye kgolo.
- Maswao a bapala karolo ye bohlokwa.
- Papatšo e šomiša maatla a polelo mohlala “ Le tlo tla sekolong le rata le sa rate”
- Go bonala popopolelo mhl. Mainagokwa,Diema,madiri, mašala,dikapolelo bj,bj
- Go ba le tlogelo :- Dinomoro tša mogala,theko,lefelo
- E ba le slogan mhl. A1 “Simply the best”.

KHATHUNI

DIPONAGALO

- Dipudula tša go bolela,le tša go nagana,tša lešata,ya go bolelela fase.
- Di a balwa,di a bogelwa
- Di hlagiša seemo se se itšeng sa ditaba
- Go ba le tšhomišo ya ditho tša mmele
- E ka tliša tshegišo
- Go tšweletšwa maikutlo a a itšeng

GO NGWALA TEMANA

DIPONAGALO

1. Bala ditaello ka tsinkelo.
2. Araba go ya ka mo o botšišwago.
3. Ngwala ka **temana** goba **dintlha**
4. Ntšha dikgopolokgolo.
5. Ngwala ka mantšu a gago, o hlokomela gore ga o fetole molaetša.
6. Se kopolle mafoko.
7. Bala mantšu gomme o ngwale go ya ka mo kgopetšwego.
8. Ngwala palo ya mantšu ka fase ga kakaretšo ya gago

TEKATLAOLOGANYO

1. E a balwa gararo goba ga nne.
2. Dipotšišo e ka ba tša:-

1. Efa /Tsopola
2. Kgetha karabo
3. Akaretša
4. Ponelopele
5. Ge o be o le
6. Hlaloša
7. Maikutlo